

Dialogo Jongerenwerk en homoseksualiteit

Databank Effectieve sociale interventies

Kennis en advies voor
maatschappelijke ontwikkeling

Deze methodebeschrijving is gemaakt door:

Els Kok
MOVISIE
e.kok@movisie.nl

Els Kok is projectleider bij het programma Effectiviteit van MOVISIE.

juni 2013

Voor meer methodebeschrijvingen en eventuele vragen en/of reacties kunt u terecht bij:
www.movisie.nl/effectievesocialeinterventies.

Deze methodebeschrijving is mede mogelijk gemaakt door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Het werkblad dat gebruikt is voor het maken van deze methodebeschrijving, is deels gebaseerd op het Werkblad beschrijving interventie van het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) en het RIVM.

Inhoudsopgave

Inleiding: leeswijzer	04
Samenvatting	05
1. Beschrijving methode	08
1.1 Probleemomschrijving	08
1.2 Doel van de methode	09
1.3 Doelgroep van de methode	10
1.4 Indicaties en contra-indicaties	10
1.5 Aanpak	10
1.6 Materiaal	13
1.7 Uitvoerende organisaties	13
1.8 Benodigde competenties van de uitvoerder	14
1.9 Overige randvoorwaarden	14
1.10 Overeenkomsten en verschillen met andere interventies	14
1.11 Contactgegevens ontwikkelaar	16
2. Onderbouwing	17
2.1 De ontwikkelgeschiedenis van de methode	17
2.2 Onderbouwing van de probleemanalyse, doel, doelgroep en aanpak	18
3. Onderzoek naar praktijkervaringen	19
3.1 Praktijkervaringen van de uitvoerder	19
3.2 Praktijkervaringen van de cliënt/burger	21
3.3 Praktijkvoorbeeld	21
4. Effectonderzoek	22
4.1 Directe aanwijzingen voor de effectiviteit	22
4.2 Indirecte aanwijzingen voor de effectiviteit	22
5. Conclusies	23
5.1 Samenvatting werkzame elementen	23
5.2 Samenvatting effectonderzoek	23
6. Verantwoording	24
6.1 Zoeken en selecteren van literatuur	24
6.2 Literatuur	24
Bijlage 1: Toelichting effectonderzoek	26
Bijlage 2: Overzicht onderzoeken en de hoofdkenmerken	28

Inleiding: leeswijzer

Professionals en burgers worden in de sociale sector geconfronteerd met een wirwar aan informatie waar ze een weg in moeten vinden. Die informatie is vaak versnipperd en daardoor weinig toegankelijk. In de *Databank Effectieve sociale Interventies* brengen wij methoden waarmee in de sociale sector gewerkt wordt, bij elkaar. De methodebeschrijvingen geven een zo volledig mogelijk beeld van alle beschikbare informatie over een methode. Als hulpverlener, actief burger of vrijwilliger kunt u hiermee vaststellen of de methode geschikt is voor de situatie waarin u of uw organisatie iets wil doen. Als gemeente kunt u zich op de hoogte stellen van de methoden die er zijn en wat er bekend is over de effectiviteit. Op basis daarvan kunt u met organisaties in uw gemeente in gesprek gaan over de inzet van deze methoden. Indien u besluit om met de methode aan de slag te gaan, verwijzen we u naar de ontwikkelaar voor het handboek en eventuele andere beschikbare materialen.

De methodebeschrijving is opgebouwd langs vier lijnen. Onderdeel 1 van dit document beschrijft de methode zelf, zoals de doelen, de doelgroep en de aanpak. Onderdeel 2 laat de onderbouwing van de methode zien: de visies, theorieën en wetenschappelijke onderzoeken die de ontwikkelaar heeft gebruikt bij het ontwikkelen van de methode. Onderdeel 3 geeft zicht op de praktijkervaringen van de uitvoerder en de cliënt/burger met de methode. Onderdeel 4 geeft inzicht in wat er wetenschappelijk bekend is over de effectiviteit van de methode.

De methodebeschrijving is in nauwe samenwerking met de ontwikkelaar van de methode tot stand gekomen. Zo levert de ontwikkelaar informatie aan en geeft deze *feedback* op het concept en toestemming voor publicatie. Soms schrijft de ontwikkelaar zelf de methodebeschrijving, dan biedt MOVISIE begeleiding en geeft zij feedback. De methode wordt uitgebreid in kaart gebracht. Dit kan de ontwikkelaar op zijn beurt een impuls geven voor verdere ontwikkeling van de methode. Een methode staat dus niet stil, de methodebeschrijvingen zullen dan ook regelmatig worden herzien.

De methodebeschrijving is gebaseerd op een systematische zoektocht naar informatie. Bij die zoektocht werken de medewerker die de methodebeschrijving maakt en een informatiespecialist van de afdeling kennisstromen van MOVISIE intensief samen. Bij het zoeken van informatie over methoden zijn doorgaans de volgende zoekstrategieën toegepast: het inwinnen van informatie bij de ontwikkelaar, uitvoerende instanties en/of eventuele onderzoekers van de methode, het doorzoeken van Nederlandse en/of internationale databanken, het checken van referenties van reeds gevonden informatiemateriaal en een internet *deskresearch*. De verantwoording van de toegepaste zoekstrategieën is in beknopte zin terug te vinden in onderdeel 6.1. De zoekgeschiedenis is in uitgebreidere vorm vastgelegd in een hiertoe ontwikkelde *flowchart*, die is opgenomen in het archief van MOVISIE. Het relevante gevonden materiaal is terug te vinden in het literatuuroverzicht in onderdeel 6.2.

Bij het effectonderzoek (onderdeel 4) wordt onderscheid gemaakt tussen directe en indirecte aanwijzingen voor effectiviteit. Een toelichting op dit onderscheid vindt u in bijlage 1. Om de tekst in de methodebeschrijving zelf laagdrempelig te houden, worden de belangrijkste onderzoekskenmerken en resultaten zoveel mogelijk in woorden beschreven.

Wij wensen u veel inspiratie bij het lezen van deze methodebeschrijving. Wij hopen dat u zich hiermee een goed beeld kunt vormen van wat deze methode u te bieden heeft.

Samenvatting

---

1. Beschrijving methode

Doel

Het doel van de *Dialog Jongerenwerk en homoseksualiteit* (in het vervolg aangeduid met Dialoogmethode) is jongerenwerkers in staat te stellen een beroepshouding te ontwikkelen ten opzichte van homoseksualiteit en hen praktische handvatten te bieden om homovijandig gedrag en de problematiek rondom homoseksualiteit te signaleren en hierop te reageren.

Doelgroep

De Dialoogmethode is gericht op jongerenwerkers. Via de jongerenwerkers worden jongeren die mogelijk homovijandig gezind zijn en jongeren die mogelijk zelf homoseksuele gevoelens hebben of worstelen met hun seksuele identiteit bereikt.

Aanpak

De kern van de Dialoogmethode bestaat uit dialoogbijeenkomsten tussen professionele trainers die de methode kunnen toepassen, homoseksuele (soms biseksuele) gesprekspartners en jongerenwerkers, gevolgd door trainingsbijeenkomsten waar de jongerenwerkers de kennis en inzichten uit de dialoogbijeenkomsten verwerken en vertalen naar (ideeën voor) concrete activiteiten. Aan de bijeenkomsten gaat een zorgvuldige voorbereiding vooraf die begint met het werven en contracteren van deelnemers uit alle drie de betrokken groepen. Trainers worden getraind in de methode en krijgen informatie over het thema homoseksualiteit.

Achtereenvolgens vinden de volgende bijeenkomsten plaats: introductiebijeenkomst, gesprekken met individuele jongerenwerkers, voorlichtingsbijeenkomst, twee dialoogbijeenkomsten en drie trainingsbijeenkomsten. Na een periode van zes tot twaalf weken is er een terugkombijeenkomst.

Materiaal

Voor het toepassen van de methode is het handboek *Jongerenwerk en homoseksualiteit* beschikbaar, een methodiekbeschrijving van het Dialoogproject uit 2009. Youth Spot beschikt daarnaast over trainingsmaterialen voor het train-de-trainerprogramma.

Uitvoerende organisaties

De Dialoogmethode kan worden ingezet door trainings- en adviesbureaus en andere tweedelijnsondersteuners.

Ontwikkelaar

Lectoraat Youth Spot
Cluster Social Work
Domein Maatschappij en Recht
Hogeschool van Amsterdam

Jolanda Sonneveld

06 211 560 83

j.j.sonneveld@hva.nl

<http://www.hva.nl/akmi/gedeelde-content/projecten/projecten-algemeen/dialogoproject-homoseksualiteit-verankerd.html>

Marten Bos

06 216 425 97

www.martenbos.nl

2. Onderbouwing

Het uitgangspunt van de Dialoogmethode is dat er meer ruimte komt voor begrip voor het standpunt, de keuzes of het anders-zijn van de ander wanneer gesprekspartners ieder hun eigen verhaal kunnen vertellen, hiernaar wordt geluisterd en als de ander wordt gerespecteerd. Door het dialogische aspect is de methode geen voorlichting van de ene groep aan de andere, (*topdown*) maar een uitwisseling van ervaringen en het naast elkaar leggen van deskundigheden (mondellinge communicatie ontwikkelaar, oktober 2012). De basis voor dit denken is terug te vinden in de Gestalttheorie (Bos, 2010).

Jongerenwerkers hebben vanzelfsprekend contact met jongeren en worden in hun werk geconfronteerd met vragen over homoseksualiteit (Abdallah, Boer, Bouwens & Bos, 2007). Ook signaleren zij homovijandige uitlatingen en gedrag en zijn zij in een positie om dit bespreekbaar te maken. Via de Dialoogmethode kunnen jongerenwerkers een beroepshouding ontwikkelen ten opzichte van homoseksualiteit en beter toegerust worden om dit lastige thema bespreekbaar te maken en zo tolerantie ten opzichte van homoseksuele mannen en vrouwen te bevorderen.

3. Onderzoek naar praktijkervaringen

Gedurende de pilot hebben medewerkers van Youth Spot een intern evaluatieonderzoek uitgevoerd. De uitkomsten daarvan staan in het handboek beschreven. Op basis van deze interne evaluatie lijkt de Dialoogmethode veelbelovend als het gaat om bewustwording bij de jongerenwerkers van de problematiek rond homoseksualiteit en homovijandigheid in hun eigen werkpraktijk en om de verbreding en nuancering van de wederzijdse beeldvorming van jongerenwerkers en de homoseksuele gesprekspartners. Uit het evaluatieonderzoek blijkt niet of daadwerkelijk de beoogde concrete handvatten zijn ontwikkeld die jongerenwerkers kunnen toepassen in hun eigen praktijk.

4. Effectonderzoek

Er zijn geen wetenschappelijke onderzoeken bekend die directe of indirecte aanwijzingen leveren voor de effectiviteit van de methode.

5. Samenvatting werkzame elementen

- Via dialoogbijeenkomsten komt een tweezijdig gesprek op gang op persoonlijk niveau tussen jongerenwerkers en homoseksuele gesprekspartners.
- De dialoog vergroot via het vertellen van het eigen verhaal het inzicht in elkaars leefwereld: er ontstaat meer ruimte voor standpunten, keuzes of het anders-zijn van de ander.
- Diverse samenstelling deelnemersgroep (leeftijd, sekse, etniciteit, geloof) zodat verschil de norm is en alle deelnemers uitgenodigd worden om zich in elkaar te verdiepen.
- Jongerenwerkers vergroten hun kennis over het thema homoseksualiteit en krijgen zicht op eigen vooroordelen.
- Meerdere dialoog-, trainings- en terugkombijeenkomsten gedurende een langere periode bieden jongerenwerkers de gelegenheid om het thema werkelijk te doordenken, het zich eigen te maken en toe te passen in hun dagelijks werk.

1. Beschrijving methode

De beschrijving van de methode is gebaseerd op het volgende handboek:

Jongerenwerk en homoseksualiteit: Methodiekbeschrijving Dialoogproject, geschreven door Youth Spot in samenwerking met Marten Bos, uitgegeven in 2009 door de Hogeschool van Amsterdam.

Als er voor specifieke onderdelen in de beschrijving aanvullende informatiebronnen van de ontwikkelaar worden gebruikt, dan worden verwijzingen opgenomen in de tekst.

1.1 Probleemomschrijving

Jongeren denken negatiever over homoseksualiteit

Uit onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) (aangehaald in Buijs, Hekma & Duyvendak, 2008) blijkt de homotolerantie in Nederland toe te nemen: 90 tot 95% van de Nederlanders accepteert homoseksualiteit als een manier van leven. Wanneer meer specifieke stellingen worden geponereerd, loopt de acceptatie snel terug. Zo heeft 42% van de Nederlandse bevolking moeite met twee mannen die elkaar in het openbaar zoenen en 8% met een heterostel dat hetzelfde gedrag toont. Binnen de Nederlandse bevolking is een aantal groepen aan te wijzen van mensen die negatiever denken over homoseksualiteit dan gemiddeld. Dat zijn vooral jongeren en Nederlanders met een allochtone achtergrond. Amsterdamse opinieonderzoeken laten eenzelfde beeld zien.

Toename van geweld tegen homoseksuelen

Landelijke cijfers over geweld tegen homoseksuelen zijn er nog niet. Van alle politiekorpsen in Nederland loopt de Politie Amsterdam-Amstelland voorop als het gaat om registratie van homogeweld. Zij zien een stijgende lijn in het aantal incidenten tussen 2006 en 2008. In 2007 registreerde het korps 201 geweldszaken tegen homo's, waarvan 67 gevallen van fysiek geweld, 17 berovingen en 38 serieuze bedreigingen. Verdachten zijn meestal jongens tussen de 17 en 25 jaar, even vaak autochtoon Nederlands als Marokkaans (beide 36%).

Er zijn signalen die wijzen op een toename in (verbaal) geweld tegen homoseksuelen, waarbij – al dan niet terecht – (Marokkaanse) jongens expliciet als dadergroep worden genoemd. Uit onderzoek naar tegen homoseksuelen gericht geweld in Amsterdam (Buijs e.a., 2008) blijkt dat veel daders zich weliswaar realiseren dat homoseksualiteit bij de samenleving hoort, maar dat de ondervraagden er niet voor terugschrikken om geweld te gebruiken als homoseksualiteit dichterbij komt of zichtbaar geuit wordt. De opvattingen van de daders blijken weinig te verschillen met die van eveneens in dit onderzoek bevraagde Amsterdamse middelbare scholieren en risicojongeren. Ook veel ondervraagde scholieren accepteren homoseksualiteit in

algemene zin, maar geven blijk van minder tolerantie als het gaat om homoseksualiteit in hun nabijheid.

Daders en hun motieven

Uit genoemd onderzoek blijkt dat de daders van homogeweld vaak jong zijn. De meest voorkomende leeftijd is 18 jaar, maar ook leeftijden van 13 en 14 komen voor. Motieven voor homogeweld liggen voornamelijk in ideeën over mannelijkheid en seksualiteit, niet of nauwelijks in religieuze opvattingen. Marokkaanse daders zijn weliswaar oververtegenwoordigd, maar hun motieven verschillen niet van groepen daders met een andere achtergrond. Er zijn ook veel autochtone Nederlanders onder de daders.

Jongerenwerk en homoseksualiteit

Jongeren confronteren jongerenwerkers met alle problemen en dilemma's op het gebied van liefde, relaties en seks, zoals veilig vrijen, zwangerschap en seks als ruilmiddel. Het merendeel van de jongerenwerkers en docenten die tijdens het vooronderzoek van de Hogeschool van Amsterdam (Abdallah e.a., 2007) zijn benaderd, vertelden echter dat zij bijna nooit te maken hadden met jongeren met homoseksuele gevoelens. Het lijkt erop dat jongeren niet vaak de jongerenwerker of docent benaderen met vragen over homoseksualiteit. Met homovijandigheid krijgen jongerenwerkers wel te maken, zowel in de jongerencentra als in de buurt. Voor veel jongerenwerkers geldt dat het thema homoseksualiteit of seksuele diversiteit geen deel heeft uitgemaakt van hun opleiding. Homoseksualiteit is ook niet of nauwelijks een gespreksonderwerp binnen de organisaties of in hun werk.

De mogelijkheden van jongerenwerkers om iets te doen met homovijandig gedrag in en rond jongerencentra zijn beperkt. Zij kunnen een bescheiden bijdrage leveren aan het tegengaan van homovijandigheid bij een beperkte groep jongeren. Een kracht van deze bijdrage is wel dat ze niet-justitieel is en ook andere jongeren dan mogelijke daders tot bewustwording brengt.

Jongerenwerkers hebben hiervoor kennis en vaardigheden nodig en activiteiten en methoden die zij kunnen inzetten om homoseksualiteit bespreekbaar te maken.

Wij nemen bij het beschrijven van de omvang van het probleem de informatie uit het handboek van de methode als uitgangspunt. Wanneer u wilt beschikken over meer actuele of gedetailleerde informatie, verwijzen wij u naar www.cbs.nl, www.scp.nl of het kennisdossier LHBT-emancipatie op www.movisie.nl.

1.2 Doel van de methode

Het doel van de Dialoogmethode is jongerenwerkers in staat te stellen een beroepshouding te ontwikkelen ten opzichte van homoseksualiteit en eventuele weerstanden daartegen en hen praktische handvatten te bieden om homovijandig gedrag en de problematiek rondom homoseksualiteit te signaleren en hierop te reageren.

Naam Dialoogmethode

De naam Dialoogmethode verwijst direct naar de belangrijkste werkvorm die wordt ingezet: de dialoog. Een dialoog is een algemene gespreksvorm waarin wederzijds respect en luisteren naar het verhaal van de ander centraal staat. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld een debat of discussie, waarin het gaat om het door middel van argumenten overtuigen van de ander.

1.3 Doelgroep van de methode

De doelgroep van de Dialoogmethode wordt gevormd door jongerenwerkers. De Dialoogmethode is ook bruikbaar voor sociaal-agogische professionals die met jongeren werken, bijvoorbeeld sportbuurtwerkers en combinatiefunctionarissen.

De doelgroep jongerenwerkers is geselecteerd omdat jongerenwerkers rechtstreeks werken met jongeren die mogelijk homovijandig gezind zijn en met jongeren die mogelijk zelf homoseksuele gevoelens hebben of worstelen met hun seksuele identiteit.

1.4 Indicaties en contra-indicaties

In de documentatie over de methode worden geen specifieke indicatie- of contra-indicatiecriteria gegeven.

1.5 Aanpak

De Dialoogmethode werkt volgens een doordacht en gestructureerd stramien. Jongerenwerkers krijgen eerst voorlichting krijgen over homoseksualiteit en gaan in gesprek met homoseksuele mannen en vrouwen. Vervolgens worden zij getraind in het omgaan met homoseksualiteit en homovijandig gedrag. Door het inzetten van de dialoog als methode maken jongerenwerkers zelf kennis met het thema en daaraan gerelateerde onderwerpen. Ook krijgen zij zicht op hun eigen (voor)oordelen ten opzichte van homoseksualiteit.

Vorbereiding en intervisie

De organisatie of persoon die de Dialoogmethode uitvoert, start met het werven en trainen van professionele trainers en gesprekspartners. De trainers trainen de jongerenwerkers en fungeren als intermediair tussen de jongerenwerkers en de gesprekspartners. De gesprekspartners zijn homo- of biseksueel en gaan tijdens de trajecten rechtstreeks in dialoog met jongerenwerkers. De ontwikkelaar Youth Spot traint de trainers in een dagdeel in het inzetten van de

Dialogomethode en informeert hen over het thema (zie 1.8). Daarnaast is er een informatiebijeenkomst voor de gesprekspartners. Tussentijds zijn er nog twee intervisiebijeenkomsten voor de trainers.

Tot de voorbereidende stappen behoort ook het vastleggen van de afspraken met de deelnemers, dat wil zeggen de deelnemende jongerencentra en jongerenwerkers. In een formele samenwerkingsovereenkomst wordt zo concreet mogelijk vastgelegd welke resultaten het Dialoogproject voor het jongerenwerk zou moeten hebben. Dit kan bijvoorbeeld zijn het expliciteren van huisregels of het organiseren van activiteiten.

De bijeenkomsten

Nadat de voorbereidingen zijn afgerond, starten de bijeenkomsten. Dit zijn achtereenvolgens:

- Introductiebijeenkomst van trainer(s) en jongerenwerkers (45 minuten). In een voorstelronde vertellen de deelnemende jongerenwerkers wie ze zijn en wat ze doen. De trainers lichten het traject toe, inventariseren verwachtingen en spreken de regels door. Het doel van de bijeenkomst is kennismaken, voorlichting geven over het traject, weerstanden bespreken en werken aan een samenwerkingsrelatie zodat later daadwerkelijk een dialoog tot stand gebracht kan worden.
- Gesprekken tussen de trainer en de individuele jongerenwerkers (30 minuten) met als doel: ruimte geven aan persoonlijke verhalen, trainers en deelnemers verbinden, indruk krijgen van vooroordelen, weerstand, angst, (on)bekendheid met thema, ervaringen en kennis.
- Voorlichtingsbijeenkomst van trainer(s) voor de jongerenwerkers (2 uur) met als doel: kennis doorgeven omtrent termen en de geschiedenis van homo-emancipatie en het toewerken naar een meer gemeenschappelijke taal. De bijeenkomst is opgebouwd uit drie onderdelen: geschiedenis van de homoseksualiteit; uitleg van begrippen die met seksuele diversiteit te maken hebben en verbinding leggen tussen het begrip diversiteit en de eigen identiteit van de deelnemers.
- Dialoogbijeenkomsten (tweemaal 2,5 uur) tussen jongerenwerkers en gesprekspartners uit homoseksuele kring, begeleid door de trainers met als doel een tweezijdig gesprek op persoonlijk niveau, 'het eigen verhaal vertellen' en het vergroten van inzicht in elkaars leefwereld over thema's als *coming-out*, discriminatie, levensbeschouwing en normen en opvoeden. Deze thema's maken het mogelijk andere verbindingen te leggen waardoor het wij-zij-verhaal van karakter verandert.
- Trainingsbijeenkomsten (driemaal 2,5 uur) waarin de trainers de jongerenwerkers begeleiden. In de bijeenkomsten wordt geoefend met (al of niet bestaand) materiaal en worden plannen gemaakt voor de uitwerking van concrete werkvormen die ingezet kunnen worden tijdens bijeenkomsten en activiteiten met jongeren. Gewerkt wordt bijvoorbeeld met een lijnoefening, waarbij aan deelnemers wordt gevraagd positie in te nemen naar aanleiding van specifieke vragen, en met het Lagerhuisspel. Tijdens de eerste trainingsbijeenkomst wordt de documentaire 'Angst voor de liefde' vertoond. Rollenspellen aan de hand van casussen behoren ook tot de werkvormen. Een deel van de laatste trainingsbijeenkomst staat in het teken van plannen maken voor het vervolg: Welke concrete activiteiten kun je uitvoeren? Hoe maak je een jongerencentrum homovriendelijker?
- Terugkombijeenkomst (zes tot twaalf weken na de laatste trainingsbijeenkomst) waar behalve trainers en jongerenwerkers ook het management van de jongerenorganisatie en de

opdrachtgever(s) aanwezig zijn. Er wordt teruggeblikt op de ontwikkeling van de individuele deelnemers en besproken wordt in hoeverre praktische vaardigheden zijn verworven en toegepast. Van deze bijeenkomst wordt een verslag gemaakt ten behoeve van het evaluatieonderzoek.

Aan het eind van de terugkombijeenkomst benoemt de trainer de uitgesproken ambities en bevestigt de gemaakte afspraken. Dit is tevens het eind van het traject. De verantwoordelijkheid voor de opvolging van ambities en de uitvoering van afspraken ligt bij de organisaties.

Het totale traject beslaat enkele maanden.

Dialogbijeenkomsten

De dialogbijeenkomsten vormen het hart van de methode. Voor de dialogbijeenkomsten worden vier of vijf homo- of biseksuele gesprekspartners uitgenodigd. Het is belangrijk dat de groep gesprekspartners divers is qua samenstelling (mannen en vrouwen, oud en jong, verschillende culturele achtergronden) om zowel verschillen als overeenkomsten met deelnemende jongerenwerkers te creëren. Er worden afspraken gemaakt over hoe de dialoog gevoerd wordt: deelnemers proberen niet elkaar te overtuigen, stellen zo veel mogelijk open vragen, respecteren elkaars en de eigen grenzen en bepalen zelf wat ze willen vertellen. Na een kennismakingsronde verdelen de trainers de groep in kleine subgroepen.

Tijdens de eerste bijeenkomst staat eerst de coming-out centraal en vervolgens het thema discriminatie. De coming-outverhalen laten zien of en hoe de gesprekspartners met hun identiteit en hun sociale omgeving worstelen. In het gesprek over discriminatie blijkt dat zowel de jongerenwerkers als de gesprekspartners hier ervaring mee hebben.

In de tweede dialogbijeenkomst staan de thema's religie, leefstijlen en opvoeding centraal. Aan de deelnemers – jongerenwerkers en gesprekspartners – wordt gevraagd een voorwerp mee te nemen dat voor hen emotionele waarde heeft en waarin het thema 'mijn diversiteit' terugkomt. In de bijeenkomst stellen de trainers vragen aan de deelnemers waarbij zij de thema's zowel vanuit persoonlijke als maatschappelijke invalshoeken aan de orde stellen.

In het traject en vooral in de dialogbijeenkomsten komen homoseksualiteit en homovijandigheid op zichzelf aan de orde, maar ook in het bredere kader van religie/levensbeschouwing, mensenrechten, respect, non-discriminatie en rechtstaat. De smalle en de brede insteek gaan hand in hand. De gekozen volgorde, van smal naar breed of van breed naar smal, hangt af van de doelgroep en is afhankelijk van de professionele inschatting van de trainers.

Locatie

De bijeenkomsten zijn bij voorkeur op de eigen werklocatie van de jongerenwerkers, om de afstand tot het werk zo kort mogelijk te maken. Hiermee is voor de rest van de organisatie, inclusief het management en soms ook voor bezoekende jongeren, het project direct zichtbaar. De deelnemers worden zo ook aangesproken op hun rol als professional. Het bespreekbaar maken van seksuele diversiteit is voor hen een maatschappelijk opdracht waarbij niet hun

persoonlijke opvattingen daarover als uitgangspunt worden genomen.

1.6 Materiaal

Het volgende handboek is beschikbaar:

Jongerenwerk en homoseksualiteit: Methodiekbeschrijving Dialoogproject, geschreven door Youth Spot in samenwerking met Marten Bos, uitgegeven in 2009 door de Hogeschool van Amsterdam.

In het handboek staan de uitgangspunten van de methode geformuleerd. Het handboek volgt het stramien van de Dialoogmethode waarbij per hoofdstuk een bijeenkomst wordt behandeld. Zowel de uitvoering van de bijeenkomst als reacties van deelnemers zijn opgenomen. Het handboek sluit af met aanbevelingen voor verbeteringen.

Er is een draaiboek voor de uitvoering van de Dialoogmethode voor het train-de-trainerprogramma. In het draaiboek zijn opgenomen:

- een uitwerking van de werkvormen en oefeningen
- informatie over de geschiedenis van het thema homoseksualiteit
- uitleg van diverse termen.

De IKON-documentaire 'Angst voor de liefde' is voor de uitvoering beschikbaar.

Youth Spot is bezig met de ontwikkeling van een *toolkit* voor uitvoerende jongerenwerkers, met werkwijzen om homoseksualiteit bespreekbaar te maken. Daarin worden diverse materialen opgenomen die voor een deel ook bruikbaar zijn bij de uitvoering van de Dialoogmethode.

1.7 Uitvoerende organisaties

De Dialoogmethode wordt uitgevoerd door organisaties en personen die tweedelijns-ondersteuning in het sociaal-agogisch werkveld bieden, zoals hogescholen en training- en adviesbureaus.

Actuele toepassing

De interventie wordt medio 2013 toegepast bij Amsterdamse jongerencentra en een Amsterdamse jeugdzorginstelling.

1.8 Benodigde competenties van de uitvoerder

Voor het toepassen van de Dialoogmethode zijn ervaren trainers nodig. Van hen worden de volgende competenties verwacht.

- Een dialoog kunnen aangaan, dat wil zeggen niet alleen in de overdracht werken maar draagvlak kunnen creëren voor een dialoog op basis van gelijkwaardigheid.
- Goed kunnen werken met weerstanden in de groep en de achtergronden van weerstand kunnen herkennen en daarmee kunnen werken.
- Vanuit persoonlijke ervaring en identiteit kunnen reageren en zich kunnen verplaatsen in de positie van de ander, zonder aanval of verdediging.
- Kunnen werken met jongerenwerkers met begrip voor hun positie.
- Beschikken over basale kennis van diverse homoseksuele (m/v) leefstijlen.
(mondelijke communicatie ontwikkelaar, juni 2013)

Youth Spot traint de trainers in het toepassen van de Dialoogmethode en reikt hen kennis aan over het thema homoseksualiteit en de geschiedenis van homo-emanipatie.

1.9 Overige randvoorwaarden

Om de Dialoogmethode succesvol in te kunnen zetten, moet aan de volgende voorwaarden worden voldaan.

- De gesprekspartners weten wat van hen wordt verwacht en worden geïnformeerd over het traject.
- Het management van de organisaties, in dit geval jongerencentra, committeert zich aan de doelstellingen. Zo mogelijk in direct contact met opdrachtgevers, zoals de lokale overheid.
- Er is voldoende diversiteit (leeftijd, geslacht, etnische achtergrond) onder de gesprekspartners zodat de kans op gedeelde identiteit met de deelnemers vergroot wordt.
- Voldoende diversiteit per groep deelnemers om de mogelijkheid tot (h)erkenning van diverse vormen van discriminatie en de consequenties hiervan voor de eigen identiteit en leefomgeving zo groot mogelijk te maken. Dit draagt bij aan de dialoog maar is geen voorwaarde.

De kosten van de interventie zijn niet bekend.

1.10 Overeenkomsten en verschillen met andere interventies

Dialoogproject Stichting RotterdamV, Kenniscentrum Homo-emanipatie

Het dialoogproject van RotterdamV (destijds Rotterdam Verkeert) ligt ten grondslag aan de Dialoogmethode van Youth Spot. Het project in Rotterdam is mede ontwikkeld door Marten Bos, die op basis hiervan de Amsterdamse methode heeft uitgewerkt (zie ook 2.1). Het Rotterdamse project richt zich op professionals die met (allochtone) jongeren werken. Het dialoogproject 'Homoseksualiteit in de multiculturele samenleving' moet tolerantie bevorderen ten opzichte van homoseksuele mannen en lesbische vrouwen. RotterdamV doet dat door een dialoog tot stand te brengen tussen groepen en personen uit homo-/lesbische kring en uit allochtone kringen om te bewerkstelligen dat deelnemers overeenkomsten zien tussen discriminatie op grond van seksuele voorkeur en op grond van etniciteit (Yperlaan, Verweij & Luijk, 2005).

Het dialoogproject is uitgevoerd in verschillende Rotterdamse deelgemeenten. Er is een vaste procedure gevolgd: themabijeenkomst voor alle medewerkers van de instelling, een kennismakingsbijeenkomst voor de deelnemers aan de training, individuele gesprekken, een tweetal dialoogbijeenkomsten met mensen uit homo-/lesbische kring, een evaluatiebijeenkomst en een training van drie dagdelen met als belangrijk onderdeel het oefenen van vaardigheden. Ook is er gezorgd voor nazorg.

RotterdamV heeft in 2009 voor de laatste keer een dialoogtraining op deze manier uitgevoerd. Het blijkt voor instellingen financieel en organisatorisch niet meer haalbaar om een training van deze omvang te organiseren en medewerkers hiervoor vrij te stellen. RotterdamV organiseert nu trainingen en bijeenkomsten op maat waarin elementen van de Dialoogmethode worden gebruikt naast andere, nieuwe werkvormen.

Het dialoogproject van RotterdamV komt voldoende overeen met de Dialoogmethode van Youth Spot om beschikbaar effectonderzoek als indirect bewijs mee te nemen. Van de Rotterdamse methode is echter helaas geen effectonderzoek gevonden.

De Dialoog

In het samenwerkingsproject 'De Dialoog' van COC Nederland, Malaica en het Humanistisch Verbond (www.dedialoog.nu) is de dialoog als methodisch uitgewerkte werkvorm voor het bespreekbaar maken van homoseksualiteit in allochtone kringen tussen 2009 en 2011 ingezet. In De Dialoog praten mensen met verschillende achtergronden samen over homoseksualiteit. In een open gesprek wisselen zij hun ideeën en ervaringen uit vanuit een culturele, religieuze of levensbeschouwelijke achtergrond. Er is sprake geweest van meerdere bijeenkomsten binnen één traject, maar over het algemeen ging het over eenmalige bijeenkomsten. De grootte en de samenstelling van de groepen wisselden sterk, evenals de context waarbinnen de bijeenkomsten plaatsvonden. De Dialoog laat zien dat de dialoog als werkvorm succesvol ingezet kan worden om een thema als homoseksualiteit in allochtone kring bespreekbaar te maken. De methode komt onvoldoende overeen met de Dialoogmethode van Youth Spot om beschikbaar effectonderzoek als indirect bewijs mee te nemen.

Dialoogmethode

De werkvorm dialoog wordt ook met geheel andere doelen ingezet om verschillende groepen bij elkaar te brengen en met elkaar te verbinden. Een uitgewerkt voorbeeld hiervan is de Dialoogmethode als instrument om burgerparticipatie in de wijk of buurt te verhogen.

Het concept is in 2006 ontwikkeld door adviesorganisatie Decide in samenwerking met de Rijksuniversiteit Groningen (www.decide.nl). Doel, doelgroepen en aanpak verschillen aanmerkelijk van de onderhavige methode, zodat we hier niet nader ingaan op deze methode.

Nederland in Dialoog

Onder de vlag Nederland in Dialoog (www.nederlandindialoog.nl) wordt jaarlijks op 85 plaatsen in Nederland de Dag van de Dialoog georganiseerd. Het doel is om door inzet van een dialoog mensen met elkaar in een betekenisvol gesprek te brengen. Door in kleine groepen aan dialoogtafels ervaringen, ideeën en dromen uit te wisselen, ontstaat er ruimte voor nieuwe inzichten en het benoemen van persoonlijke actie. Sinds 2011 zet Nederland in Dialoog in op innovatie en partnerschappen met andere maatschappelijke initiatieven zoals de MBO (Maatschappelijk Betrokken Ondernemen) conferenties. Doel, doelgroepen en aanpak verschillen aanmerkelijk van de onderhavige methode, zodat we hier niet nader ingaan op deze methode.

1.11 Contactgegevens ontwikkelaar

Lectoraat Youth Spot

Cluster Social Work

Domein Maatschappij en Recht

Hogeschool van Amsterdam

<http://www.hva.nl/akmi/gedeelde-content/projecten/projecten-algemeen/dialoogproject-homoseksualiteit-verankerd.html>

Contactpersonen

Jolanda Sonneveld

06 211 560 83

j.j.sonneveld@hva.nl

Marten Bos

R.J.H. Fortuynstraat 27

1019 WJ Amsterdam

06 216 425 97

marten@martenbos.nl

www.martenbos.nl

2. Onderbouwing

2.1 De ontwikkelgeschiedenis van de methode

Amsterdam en het jongerenwerk

In 2005 heeft de Amsterdamse gemeenteraad bij motie aangedrongen op het ontwikkelen van activiteiten voor homo-emancipatie en voorlichting. In het onderwijs, maar ook in het jongerenwerk. Eén van de uitvloeisels van die motie was een onderzoek van de Universiteit van Amsterdam naar de motieven van daders van geweld tegen homoseksuelen (Buijs e.a., 2008, zie 1.1) en een vooronderzoek naar de mogelijkheden om homoseksualiteit bespreekbaar te maken in het jongerenwerk (Abdallah e.a., 2007). Het verslag van het vooronderzoek bevatte aanbevelingen voor manieren om geweld te doen afnemen. De in 2005 in Rotterdam door Stichting RotterdamV ontwikkelde Dialoogmethodiek wordt hierin als veelbelovend genoemd.

In opdracht van de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling van de gemeente en in samenwerking met COC Amsterdam hebben Youth Spot en Marten Bos de Dialoogmethode vertaald naar de Amsterdamse context. De Dialoogmethode van Youth Spot is tot nu toe toegepast in verschillende Amsterdamse stadsdelen. Belangstelling is getoond vanuit Utrecht en een aantal Limburgse gemeenten (communicatie met de ontwikkelaar, juni 2013).

In 2012 is Youth Spot gestart met het project Homoseksualiteit Verankerd, een vervolg op het eerdere dialoogproject. Youth Spot biedt ieder stadsdeel de mogelijkheid om jongerenwerkers die nog niet getraind zijn te trainen volgens de hier beschreven Dialoogmethode. In een deelproject wordt de methodiek doorontwikkeld. Hiertoe wordt een effectmeting gehouden en een toolkit ontwikkeld met werkvormen die jongerenwerkers kunnen toepassen in hun contact met jongeren. In een derde deelproject ontwikkelt Youth Spot in samenwerking met Amsterdamse hbo- en mbo-scholen en met jongerenwerkorganisaties een plan om de aandacht voor homoseksualiteit te verankeren in de sociaal-agogische opleidingen en het uitvoerend jongerenwerk. Ook dit project wordt uitgevoerd in opdracht van de gemeente Amsterdam (communicatie met de ontwikkelaar, juni 2013).

RotterdamV, Kenniscentrum Homo-emancipatie

De Dialoogmethode zoals deze in het Jongerenwerk in Amsterdam is ingezet, is een voor Amsterdam aangepaste en geactualiseerde versie van de methode die RotterdamV (destijds Rotterdam Verkeert) in samenwerking met Marten Bos heeft ontwikkeld. Aan het dialoogproject van RotterdamV is onderzoek voorafgegaan naar hoe het thema homoseksualiteit in de multiculturele samenleving bespreekbaar gemaakt kan worden. Het bleek een stap te ver om het thema rechtstreeks met allochtone jongeren te bespreken (Yperlaan e.a., 2005).

Bewust is in het dialoogproject het thema homoseksualiteit losgekoppeld van het thema religie, om te voorkomen dat het gesprek gaat over wat al of niet binnen de islam is toegestaan. De dialoog is in het Rotterdams project middel en doel tegelijk. Middel, doordat via deze vorm een uitwisseling over homoseksualiteit tot stand wordt gebracht en doel, omdat mensen via deelname aan de dialoog met elkaar in gesprek raken. Deelname zou voor alle partijen een

positief effect moeten hebben. Deze uitgangspunten, in het bijzonder het laatste, zijn getoetst. Ook in Rotterdam is het project gericht op professionals in het jongerenwerk en daarnaast op jeugdhulpverleners.

2.2 Onderbouwing van de probleemanalyse, doel, doelgroep en aanpak

Het uitgangspunt waarop de Dialoogmethode is gebaseerd, is dat er meer ruimte komt voor begrip voor het standpunt, de keuzes of het anders-zijn van de ander als gesprekspartners hun eigen verhaal kunnen vertellen, hiernaar wordt geluisterd en beide deelnemers aan de dialoog worden gerespecteerd om wie zij zijn.

Marten Bos, die in Nederland aan de wieg heeft gestaan van het ontwikkelen en toepassen van de Dialoogmethode voor het bespreekbaar maken van (onder andere) homoseksualiteit, wijst op de Gestalttheorie en op de theorie van Buber als basis voor zijn denken. Door het dialogische aspect is de methode geen voorlichting van de ene groep aan de andere, (topdown) maar een uitwisseling van ervaringen en het naast elkaar leggen van deskundigheden (communicatie met de ontwikkelaar, oktober 2012).

Gestalttheorie

In zijn boek 'Coaching en diversiteit' (2010) gaat Marten Bos dieper in op de Gestalttheorie. Deze gaat uit van het werken met de totale mens als onderdeel van het gehele veld. Ook de therapeut is zich ervan bewust onderdeel te zijn van dit gehele veld. Werken met Gestalt betekent steeds aandacht voor de relatie, de acceptatie en het contact in het hier en nu. Dat maakt het onmogelijk de cliënt tot een object te maken, er is sprake van een constante subject-subjectrelatie, de dialoog. Beide gesprekspartners zijn met hun achtergrond aanwezig in de dialoog en beïnvloeden dus beide de wijze waarop dit contact ervaren wordt. Daarbij is het essentieel dat de gesprekspartners elkaar niet vastzetten op (een deel van) hun identiteit, maar deze juist onderzoeken. De Gestalttheorie is vooral bekend als therapievorm, maar heeft zich de afgelopen decennia ook ontwikkeld als algemene begeleidingstheorie (Bos, 2010).

Jongerenwerkers als doelgroep

De keuze van de doelgroep jongerenwerkers is gebaseerd op de constatering dat jongerenwerkers in hun werk te maken krijgen met homoseksualiteit en met homovijandig gedrag, maar dat zij vaak niet voldoende zijn toegerust om hiermee om te gaan (Abdallah e.a., 2007). Via de Dialoogmethode overwinnen zij hun eigen weerstanden en verwerven zij vaardigheden om homovijandigheid te verminderen en homoseksualiteit bespreekbaar te maken.

3. Onderzoek naar praktijkervaringen

Jongerenwerk en homoseksualiteit: Methodiekbeschrijving Dialoogproject, geschreven door Youth Spot in samenwerking met Marten Bos, uitgegeven in 2009 door de Hogeschool van Amsterdam.

Gedurende de pilot hebben medewerkers van Youth Spot zelf een intern evaluatieonderzoek gedaan. De uitkomsten daarvan zijn in het handboek beschreven. De medewerkers observeerden de bijeenkomsten en hebben interviews afgenomen met een onbekend aantal trainers, homoseksuele gesprekspartners en jongerenwerkers. Daarnaast is eenmalig een *expertmeeting* georganiseerd met *stakeholders* zoals onderwijsinstellingen, COC Amsterdam, zelforganisaties, politici, jeugdhulpverlening en politie. In deze groep hebben de organisaties ervaringen besproken en gedachten over het vervolg ontwikkeld. Dit heeft geleid tot een vervolgproject 'Homoseksualiteit verankerd'. Dit houdt in dat binnen vijf Amsterdamse stadsdelen trainingstrajecten voor jongerenwerkers worden uitgevoerd, een toolkit wordt ontwikkeld voor jongerenwerkers, evaluatieonderzoek wordt uitgevoerd naar de Dialoogmethode en aandacht voor homoseksualiteit wordt geborgd in de sociaal-agogische opleidingen.

3.1 Praktijkervaringen van de uitvoerder

Tevredenheid

Trainers en gesprekspartners spreken hun tevredenheid uit over de aanpak.

Een trainer geeft aan: "Ik ben zeer tevreden over de trainingsbijeenkomsten. Er is veel bereikt. De manier waarop er gesproken werd over homoseksualiteit, is verbeterd. Dit zag ik duidelijk terug bij de derde trainingsbijeenkomst. Het uitsluiten werd steeds minder. Er was een bepaalde vorm van trots over wat er is bereikt, dit was zichtbaar in de groep. Jongerenwerkers kwamen steeds meer met positieve voorbeelden. We hebben door deze trainingsbijeenkomsten zichtbaar gemaakt hoe belangrijk de rol van de jongerenwerker is bij dit thema."

Een gesprekspartner zegt: "Met dit project is een goede stap gezet. Het is moeilijk om binnen de moslimcultuur te praten over dit onderwerp. Het viel mij op dat jongerenwerkers bereid zijn om vragen te stellen. Ze zijn geïnteresseerd. Het is nodig om meer bij elkaar te komen. Je kan er veel mee bereiken. Het werken in kleine groepjes werkte goed. In Westerpark was het heel anders dan in Osdorp. Jammer dat het ophoudt."

Bewustwording

Eén van de jongerenwerkers: "Ik ben me ervan bewust dat het [homoseksualiteit] toch een thema is waar je het over moet gaan hebben. Normaal gesproken sta je er niet zo snel bij stil

omdat je het niet tegenkomt binnen je doelgroep. Maar het is ook niet zo dat wat je niet tegenkomt binnen je doelgroep, ook niet speelt.”

Een andere jongerenwerker zegt: “Ik vond vooral de bijeenkomst met gastsprekers interessant, omdat heel duidelijk werd wat er door hun hoofd heen gaat. Het was frappant om te horen dat homoseksuele mensen hard moeten vechten voor hun eigen rechten en niet willen behoren tot een minderheidsgroep. Ik dacht juist dat het heel vrij was binnen de homobeweging.”

Observatie van een intern onderzoeker: “De jongerenwerkers waren erg onder de indruk van de coming-out verhalen van de gesprekspartners, omdat ze nooit eerder zo'n verhaal hadden gehoord.”

Training of dialoog

Er was tijdens de pilot een verschil in verwachting tussen trainers en jongerenwerkers. De trainers zetten aan tot een dialoog, terwijl een deel van de jongerenwerkers een training verwachtte. Eén van de trainers vroeg zich af of deze houding van ‘leer mij iets’ te maken kon hebben met het niveau van de vooropleiding en het vermogen tot zelfreflectie. Tegelijkertijd gaf hij aan dat de woordkeuze een rol kon spelen. Van ‘trainers’ verwacht men een training. “Dit speelt een rol in een groep waar weerstand is. Als ze geen weerstand hebben, vallen ze niet over al deze details”.

Uit een interview met een jongerenwerker: “Toch voldoet het project niet erg aan mijn verwachtingen, ik had er iets anders van verwacht, bijvoorbeeld hoe je jongeren die uit de kast komen zou kunnen helpen en begeleiden.”

Uitvoering

Tijdens de pilot bleek dat de coming-out verhalen van de homoseksuele gesprekspartners makkelijk veel tijd in beslag namen waardoor de wederkerigheid in het gedrang kwam. De uitvoering van dialoogbijeenkomsten heeft aangetoond dat een werkelijk tweezijdige gespreksvoering essentieel is.

Een jongerenwerker zegt hierover: “Als ik kijk naar hoe wij op de coming-out verhalen van onze gesprekspartners reageren, betekent dit voor mij dat wij meer tijd nodig hebben om na deze verhalen jongerenwerkers ruimte te geven om over hun werksituatie te praten [bedoeld wordt meer ruimte binnen de dialoogbijeenkomst]. Hoe wij met jongeren werken moet ook bij de gesprekspartners bekend worden. De coming-out verhalen samen met ons verhaal zou voor meer acceptatie van beide partijen zorgen. Hierdoor ontstaat een wederzijdse dialoog en de jongerenwerkers krijgen ook het gevoel dat ze serieus genomen worden.”

Vertaling naar werkpraktijk

Uit het evaluatieonderzoek blijkt niet of daadwerkelijk de beoogde concrete handvatten zijn ontwikkeld die jongerenwerkers kunnen toepassen in hun eigen praktijk. Wel wordt een belangrijke randvoorwaarde genoemd die jongerenwerkers nodig hebben voor zij aan de slag kunnen gaan in hun eigen organisatie, namelijk veiligheid. Het creëren van een homovriendelijke omgeving, het bespreekbaar maken van homoseksualiteit en homovijandig

gedrag en het ontwikkelen van activiteiten, dat alles moet worden gedragen door het management en de rest van de organisatie.

In de woorden van een jongerenwerker: “Als ik niet een zekere hoeveelheid jongeren binnenhaal, moet ik mij verantwoorden bij de baas. Het thema homoseksualiteit kan zelfs ten koste van mijn baan gaan als ik bij de jongeren bekend sta dat ik ook voor homo’s ben. Het kan nog erger, als je collega’s er lacherig over doen, kan het des te pijnlijker worden.”

3.2 Praktijkervaringen van de jongeren

De ontwikkelaar voert geen onderzoek aan naar de ervaringen van jongeren, de uiteindelijke profijtgroep van de methode. Dergelijk onderzoek is evenmin gevonden bij de door MOVISIE uitgevoerde literatuursearch (zie 6.1).

3.3 Praktijkvoorbeeld

In de publicaties over de methode staan geen casestudies beschreven die de methode illustreren.

4. Effectonderzoek

4.1 Directe aanwijzingen voor de effectiviteit

De ontwikkelaar voert geen onderzoek aan naar de effectiviteit van de methode. Dergelijk onderzoek is evenmin gevonden bij de door MOVISIE uitgevoerde literatuursearch (zie 6.1).

4.2 Indirecte aanwijzingen voor de effectiviteit

De ontwikkelaar voert geen onderzoek aan dat indirecte aanwijzingen geeft voor de effectiviteit van de methode. Dergelijk onderzoek is evenmin gevonden bij de door MOVISIE uitgevoerde literatuursearch (zie 6.1).

5. Conclusies

5.1 Samenvatting werkzame elementen

- Via dialoogbijeenkomsten komt een tweezijdig gesprek op gang op persoonlijk niveau tussen jongerenwerkers en homoseksuele gesprekspartners (1, 2).
- De dialoog vergroot via het vertellen van het eigen verhaal het inzicht in elkaars leefwereld: er ontstaat meer ruimte voor standpunten, keuzes of het anders-zijn van de ander (1, 2, 3).
- Diverse samenstelling deelnemersgroep (leeftijd, sekse, etniciteit, geloof) zodat verschil de norm is en alle deelnemers uitgenodigd worden om zich in elkaar te verdiepen (1).
- Jongerenwerkers vergroten hun kennis over het thema homoseksualiteit en krijgen zicht op eigen vooroordelen (1, 3).
- Meerdere dialoog-, trainings- en terugkombijeenkomsten gedurende een langere periode bieden jongerenwerkers de gelegenheid om het thema werkelijk te doordenken, het zich eigen te maken en toe te passen in hun dagelijks werk (1, 3).

Verklaring classificatie veronderstelde werkzame elementen:

- 1 = Veronderstelling ontwikkelaar
- 2 = Wetenschappelijke of theoretische onderbouwing
- 3 = Praktijkervaringen
- 4 = Wetenschappelijk effectonderzoek.

5.2 Samenvatting effectonderzoek

Er zijn geen wetenschappelijke onderzoeken bekend die directe of indirecte aanwijzingen leveren voor de effectiviteit van de methode.

Verklaring classificatie voor typering onderzoeksopzet:

- A = Experimenteel onderzoek in de praktijk en met *follow-up*
- B = Quasi-experimenteel onderzoek in de praktijk en met *follow-up*
- C = (Quasi-) experimenteel onderzoek, in de praktijk (zonder *follow-up*)
- D = (Quasi-) experimenteel onderzoek, niet in de praktijk
- E = Veranderingsonderzoek
- F = *Monitoring*
- Z = Geen van de voorgaande alternatieven.

6. Verantwoording

Zoekvraag

Wat is bekend over de praktijkervaringen met en de effectiviteit van de Dialoogmethode voor het toerusten van professionals die met jongeren werken voor het signaleren en bespreekbaar maken van homovijandig gedrag in een multiculturele context?

Zoektermen

Er is gezocht op 'dialoog' en dialoogmethode' in combinatie met verschillende termen rond:

- Jongerenwerk
- Homoseksualiteit en homovijandig gedrag
- Multiculturele context

Zoekstrategieën

Er is gezocht in de volgende databanken: MOVISIE, PiCarta, HBO-kennisbank, NARCIS, WorldCat en Google Scholar.

Daarnaast is een verkorte zoekactie uitgevoerd in de volgende internationale databanken: SocINDEX, Cochrane Controlled Trials Register en Database of Systematic Reviews, Social Work Abstracts, ERIC, Sociological Abstracts, Campbell.

Selecteren van literatuur

Er zijn weinig publicaties gevonden. De publicaties over de toepassingen in Nederland zijn allemaal doorgenomen en voor het merendeel verwerkt in onderhavige methodebeschrijving. De toepassingen van de Dialoogmethode (Intergroup Dialogue) in het buitenland waarover (evaluatie)onderzoeksgegevens beschikbaar zijn, zijn niet vergelijkbaar genoeg met de beschreven methode. Deze onderzoeksliteratuur is niet meegenomen.

Zie voor de geselecteerde literatuur onderdeel 6.2.

6.2 Literatuur

Abdallah, S., Boer, N. de, Bouwens, M. & Bos, A. (2007). *Jongerenwerk tegen*

homovijandigheid. Verslag vooronderzoek & advies voor projectontwikkeling. Amsterdam:

Hogeschool van Amsterdam en Youth Spot.

Bos, M. (2010). *Coaching en diversiteit. Een pragmatische kijk op modellen die werken.* Houten:

Bohn Stafleu van Loghum.

Buijs, L., Hekma, G. & Duyvendak, J. W. (2008). *Als ze maar van me afblijven. Een onderzoek naar antihomoseksueel geweld in Amsterdam*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Youth Spot i.s.m. Bos, M. (2009). *Jongerenwerk en homoseksualiteit. Methodiekbeschrijving Dialoogproject*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam.

Yperlaan, H., Verweij, A. & Luijk, Y. (2005). *Methodiekbeschrijving Project Dialoog: "Homoseksualiteit in de multiculturele samenleving"*. Rotterdam: Rotterdam Verkeert.

Bijlage 1 – Toelichting effectonderzoek

Voor het vaststellen van de effectiviteit van methoden (onderdeel 4 van het werkblad) wordt het onderzoek hiernaar systematisch in kaart gebracht (bijlage 2).

Directe en indirecte aanwijzingen voor effectiviteit

Er zijn twee typen aanwijzingen voor de effectiviteit van een methode:

- **Directe aanwijzingen.** Resultaten uit onderzoek die betrekking hebben op precies die methode die in het onderhavige document is beschreven.
- **Indirecte aanwijzingen.** Resultaten uit onderzoek naar andere methoden met hetzelfde doel en dezelfde doelgroep en aanpak. Deze worden hier verder aangeduid als 'soortgelijke methoden'.

Het gaat hier om:

- resultaten uit onderzoek naar buitenlandse versies van de methode (zoals *Motivational interviewing*, de Amerikaanse variant van de Nederlandse Motiverende gespreksvoering of de Amerikaanse ABCD-methode als voorloper van de Nederlandse ABCD-methode)
- resultaten uit onderzoek naar de effectiviteit van Nederlandse methoden die tot hetzelfde type of dezelfde 'familie' behoren (zoals de Nederlandse activeringsmethoden die alle gebaseerd zijn op *Supported employment* of de methode *Samenwerking tegen agressie*, een op Turkse en Marokkaanse plegers van huiselijk geweld gerichte versie van de methode *Niet meer door het lint*).

Soms zijn er onvoldoende directe aanwijzingen of kunnen relevante indirecte aanwijzingen de directe aanwijzingen ondersteunen. Bij de selectie van soortgelijke methoden is maatgevend in hoeverre de methode in de kern overeenkomt met de beschreven methode. Wanneer dit niet duidelijk is of wanneer de methode te zeer verschilt, is er geen sprake van een soortgelijke methode en dus ook niet van indirect bewijs voor effect.

Wanneer een methode veelvuldig is onderzocht, is het aantal primaire onderzoeken soms te groot om binnen het kader van *Effectieve sociale interventies* te analyseren. Veelal zijn de primaire onderzoeken dan al geanalyseerd in *reviews* en *metastudies*. In dat geval gebruiken we de informatie uit deze overzichtsstudies. We volstaan dan met een globale analyse van de effectiviteit zoals gebleken uit de overzichtsstudies. Dit vullen we eventueel aan met een meer uitgebreide analyse van de (recente) primaire studies die (nog) niet in de overzichtsstudies zijn opgenomen.

Kenmerken effectonderzoek

Bij onderdeel 4 van het werkblad gaan we ervan uit dat er sprake is van een effectonderzoek wanneer er ten minste een meting heeft plaats gevonden die een cijfermatige indicatie geeft van het effect van een methode. Onderzoek naar de door professionals, burgers en/of cliënten ervaren effectiviteit van een methode nemen we mee in onderdeel 3 van het werkblad.

Het methodologische gewicht van het effectonderzoek en de resultaten daarvan wordt onder meer bepaald door de aanwezigheid van een voor- en meting, een controlegroep, de willekeurige

samenstelling daarvan, de modelgetrouwheid van de methode en de uitvoering van een follow-upmeting. Het methodologische gewicht varieert van 'licht' effectonderzoek (monitoring- of veranderingsonderzoek) tot 'zwaar' effectonderzoek (Randomized Controlled Trial ofwel RCT-onderzoek) en diverse vormen daar tussenin. Hoe 'zwaarder' het effectonderzoek, hoe 'harder' de uitspraken over de effectiviteit zijn. Dit wil niet zeggen dat er altijd gekozen moet worden voor zo zwaar mogelijk effectonderzoek. Welk type effectonderzoek het meest passend is, hangt af van de kenmerken en het ontwikkelingsstadium van de methode en de beschikbare financiële middelen.

Monitoring wordt alleen meegenomen als 'effectonderzoek' wanneer het een cijfermatige indicatie geeft van de behaalde resultaten met betrekking tot de doelen van de methoden. Bijvoorbeeld: bij buurtbemiddeling gaat het bij het monitoren om het aantal geslaagde bemiddelingen afgezet tegen het totaal aantal bemiddelingen dat heeft plaatsgevonden. Het gaat hier niet om tevredenheidonderzoek, dit hoort bij deel 3.

Gemeten effecten

In een tabel (bijlage 3, onderdeel E) worden de onderzoeksresultaten cijfermatig gepresenteerd. De onderzoeksresultaten kunnen aanwijzingen geven voor positieve, geen of negatieve effecten.

Uitkomstmaten

Effectonderzoeken beantwoorden een beperkt aantal vragen. De gestelde vragen worden aangeduid als 'uitkomstmaten'. Alleen op deze uitkomstmaten wordt een effect gemeten. Er kan alleen iets over effect gezegd worden voor zover het betrekking heeft op één van de onderzochte uitkomstmaten. In bijlage 3 wordt het effect dan ook per uitkomstmaat aangegeven.

Effectgrootte

De mate waarin een resultaat als positief is aan te merken, is mede afhankelijk van de effectgrootte. Tot voor kort werd het effect van een methode vooral uitgedrukt in een statistisch significant verschil tussen voor- en nameting, of tussen voor- en nameting en *follow-up*, of tussen de nameting van de experimentele groep en de controlegroep. Een probleem bij deze aanpak is dat grote verschijscores in kleine groepen vaak niet significant zijn. Bij grote groepen kunnen heel kleine verschillen weliswaar als zeer significant uit de bus komen, maar praktisch gezien van weinig waarde zijn.

De laatste jaren wordt er vaak voor gekozen om naast de statistische significantie ook de zogeheten effectgrootte d ('effectsize', ook wel aangeduid met ES) te rapporteren. Dit is een index die aangeeft hoe groot het waargenomen verschil is tussen voor- en nameting of tussen de experimentele (interventie-) en controlegroep. In sommige onderzoeksrapporten worden andere effectmaten gebruikt. In deze methodebeschrijving worden de effectmaten overgenomen uit de oorspronkelijke onderzoeksrapporten.

Bijlage 2 – Overzicht onderzoeken en de hoofdkenmerken

Onderzoeken naar praktijkervaringen (deel 3)

Methodie	Onderzoek 1
Titel rapport	Jongerenwerk en homoseksualiteit. Methodiekbeschrijving Dialogoproject
Auteur	Youth Spot i.s.m. Marten Bos
Jaar	2009
Onderzoeksvraag	Beschrijving methodiek op basis van observaties van de pilots Verslag van leerproces van jongerenwerkers en van ervaringen van trainers/gesprekspartners
In het onderzoek betrokken doelgroep	Deelnemers aan de pilots: jongerenwerkers, trainers en homoseksuele gesprekspartners
Aantal geïncludeerde subjecten (n)	onbekend

